

LITERÁRNY JAZYK – NÁRODNÝ PRAMEŇ KULTÚRNEHO A DUCHOVNÉHO BOHATSTVA

MÁRIA MATIOVÁ

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

KAČALA, Ján: Jazyk majstrov. 2014. Bratislava: Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov. 172 s. ISBN 978-80-89727-12-4

Literárny jazyk predstavuje prameň duchovného a kultúrneho bohatstva príslušného národného spoločenstva. Okrem toho, že je nositeľom estetických kvalít, informačnej hodnoty a je jedným z významných elementov podporujúcich národnú suverenitu, predstavuje nenahraditeľný zdroj rozvíjania spisovného jazyka. Jeho tvorcovia sú považovaní za jazykové vzory, osobnosti, autority vo sfére ovládania či kultivovania jazyka. Oprávnené im môžeme prisúdiť oslovenie „majstri slova“. Práve im a ich jazykovému majstrovstvu sa venuje popredný slovenský lingvista a univerzitný profesor Ján Kačala vo svojej šestnástej samostatnej vedeckej monografii s názvom *Jazyk majstrov*.

Túto myšlienkovu nesmierne bohatú knihu vydal v roku 2014 Spolok slovenských spisovateľov. Tematické zameranie publikácie nenaznačuje len názov monografie, ale aj jej obálka, ktorá fotograficky zachytáva diela významných predstaviteľov slovenskej literárnej kultúry, tvoriacej imanentnú súčasť nášho kultúrneho bohatstva.

Primárnym motivačným impulzom ku knižnému vydaniu autorových jazykových analýz, ako aj jazykovokultúrnych či všeobecnejšie ladených textov venujúcich sa fenoménu jazyka bol neutichajúci záujem o literárny jazyk, o jeho význam nielen pri naplňaní estetického zámeru tvorca literárneho diela, ale najmä pri kreovaní spisovného jazyka.

Monografia *Jazyk majstrov* je už treťou publikáciou Jána Kačalu, v ktorej sa jeho záujem koncentruje na problematiku literárneho jazyka. Produktom dlhodobého vedeckého skúmania a sondovania vo vodách našej národnej a jazykovej kultúry sú aj diela *Kultúrne rozmery jazyka. Úvahy jazykovedca* (1997) a *Slovenčina v literárnej praxi* (2006).

Texty najnovšej vedeckej monografie *Jazyk majstrov* sú zaradené do troch kapitol s rozsahom 162 strán (vrátane statí: *Predslov* a *Namiesto záveru*). Okrem analýz jazyka a štýlu popredných predstaviteľov slovenskej literatúry, ktoré tvoria dominantnú časť publikácie (II. a III. kapitola), pozornosti autora neunikli ani aktuálne problémy jazykovej praxe či jazykové otázky všeobecnejšieho charakteru (I. kapitola), napríklad problematika jazykovej profesionálnosti (predovšetkým vo sfére verejnoprávnych médií) alebo otázka jazykových vzorov (osobností), formujúcich sa najmä prostredníctvom literárneho jazyka. V súvislosti s názvom prelomovej básnickej zbierky Milana Rúfusa *Až dozrieme*, obsahujúcej jazykovú chybu (relevantný tvar je *Až dozrejeme*), odpovedá na otázku, či neustále opakovaná chyba prestáva byť chybou. Je neprechyľovanie ženských priezvisk v súlade s jazykovými zákonitostami slovenského jazyka? Aká je jeho motivácia? Aj na tieto otázky nájdeme v monografii uspokojivé a odborne podložené odpovede.

Autorov dlhodobý a hlboký záujem o literárny jazyk sa prejavuje predovšetkým v analytických statiach práce. Ján Kačala vychádza z presvedčenia, že kultivovaný spisovný jazyk žije najmä v literárnych dielach, preto si zaslúži zo strany jazykovedcov neustály odborný záujem. Jednotlivé texty, zaradené do II. a III. kapitoly s názvami *Literárny jazyk* v zrkadle vedy a *Majstri básnického jazyka* o jazyku, ponúkajú čitateľovi odborné analýzy jazyka a štýlu, ako aj relácie jazyka a estetického či poznávacieho zámeru daného literárneho diela.

Predmetom rozboru sú tematicky i žánrovo rôznorodé texty, ktoré autorovi umožnili poodhaliť

rozmanité zákutia nášho jazyka. Zákutia, z ktorých čerpajú tvorivé jazykové osobnosti, „majstri slova“, aby dosiahli svoj autorský zámer a zároveň obohacovali a rozvíjali spisovný jazyk. Napriek tomu, že Ján Kačala koncentruje svoju pozornosť najmä na diela súčasných autorov (Mária Bátorová, Juraj Šebesta, Antónia Revajová, Slavka Liptáková, Emil Benčík a iní), úvodnú stať venuje tvorcovi prozaického jazyka slovenskej realistickej literatúry – Martinovi Kukučínovi. Autorovi, ktorý vo svojich literárnych dielach obsiahol nesmierne bohatstvo jazykových prostriedkov a vytvoril obraz kultivovanej literárnej reči na konci 19. storočia. Zámerom Jána Kačalu bolo zdôrazniť, že Martin Kukučín bol majstrom nielen v oblasti slovnej zásoby a štýlu, ale aj vo sfére využívania syntaktických či gramatických prostriedkov, ako je gramatická osoba a gramatická kategória spôsobu. Svojím výnimočným literárnym dielom otvoril novú epochu v slovenskej literatúre a súčasne aj vo vývine spisovnej slovenčiny.

Vedecká monografia *Jazyk majstrov* dokazuje, že Ján Kačala je nielen popredným jazykovedcom, ale aj výborným znalcom literárnej vedy a literárnej histórie. Svoje tvrdenia opiera o nesmierne bohatstvo ukážok a príkladov vyexcerpovaných z konkrétnych umeleckých diel. Monografia odhaľuje a upozorňuje aj na menšie nedostatky analyzovaných kníh v podobe jazykových, pravopisných či korektorských chýb, ktoré by sa dali odstrániť pri dôslednejšej záverečnej redakcii textu.

Vzhľadom na vedecký, ale zároveň živý a ľahko zrozumiteľný spôsob skoncipovania môže odborná publikácia slúžiť ako inšpiračný zdroj ďalšieho skúmania literárneho jazyka, ako vzor analýzy jazyka a štýlu literárneho diela v relácii k autorskému zámeru. Zároveň je prameňom poznávania nášho národného zdroja istoty – slovenčiny –, ktorá žije a rozvíja sa predovšetkým v literárnom jazyku popredných jazykových osobností. Osobností, ktoré prispievajú k obrode národného jazyka a spoločnosti. Monografia je preto prístupná širokému okruhu čitateľov disponujúcich neutíchajúcim záujmom poznávať náš národný poklad: jazykovedcom, pedagógom, univerzitným študentom, spisovateľom, prekladateľom, redaktorom a publicistom, ale aj všetkým záujemcom o slovenský jazyk.

Publikácia Jána Kačalu *Jazyk majstrov* je ďalším z mnohých dôkazov, že tento popredný jazykovedec, autor mnohých vedeckých monografií, nespočetného množstva vedeckých štúdií, spoluautor a redaktor desiatok kolektívnych prác obsahujúcich kodifikáciu spisovnej slovenčiny nielen píše o majstroch jazyka, ale je ním aj on sám.

Mária Matiová
Katedra slovenského jazyka
Filozofická fakulta
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Štefánikova 67, 949 74 Nitra
maria.matiova@ukf.sk